

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

МАЛГА СИГЕН БЕЛЕТКЕЛИ—ШАЛЫПЧЫ ФРОНТ

ТЕМПИНИ ДҮРГЕДЕДИП, КҮШ-АЖЫЛДЫҢ БҮДҮРҮКЧҮЛҮҮН БЕДИДЭЭЛИ!

Бистин интервьюус

АЖЫР КУУСЕТТИНЕР

Таңды районун «Тийелге» совхозунун дирекциясы ниитинин малын чотир санныг чөм-суурну тургузар талаа-биле СЭКП Тыва обкомунун ийги пленинун шиптирлерин амыралаа боттандырар хемчеглерин ээлюнү келжигүнери баштайгы хүнерден ап агаар. Кижиги бүтүз оонашкан хер-решни харысалгалык мезереп билеп, эрткенде эгелеш орай келжиге чедир кызымак ажиллап турар—деп, эл Х. С. Монгуш чуталган агаар.

—Ниитинин малын бажыг чөм-суурну тургузар талаа-биле СЭКП Тыва обкомунун ийги пленинун шиптирлерин амыралаа боттандырар хемчеглерин ээлюнү келжигүнери баштайгы хүнерден ап агаар. Кижиги бүтүз оонашкан хер-решни харысалгалык мезереп билеп, эрткенде эгелеш орай келжиге чедир кызымак ажиллап турар—деп, эл Х. С. Монгуш чуталган агаар.

—Завенга 660 тонна мал чөмни белеткээр планын берген. Ону эзер, бөлөр, сарааттар техника чотир, техниканы баш-каар тургузгалык механизаторларын бажыткан. Тозаргай-лаарга 6 трактор, 8 кижиги бар.

Совхозтун № 8 бригаданын девискери Элезин-Дэг баа-рында суген багай эвес үгөн. Колдуунда ында чайгаар үгөн сугенин кезип тур бис. Бо хүнге чедир 406 тонна сугени сарааттан алдымыс. Чоокку хүнерде мал чөмниг хер-решни биле таран суланын кезилдезинге киргиптер бис. Ону үнүжү эки. Суланы кезип доозарымыска беринген ооналга ыракта ажил куусеттинер.

—Завенонг мурнакчыларын кымырны замаарышты-рып болур силер, Хүреш-өл Сайын-Белекович?

—Бисте кижиги бүтүзү эки ажиллап турарын демдегээр болгай мен. Ыталаа-даа суген кезикчиги Ооржак Эзир-оол-ду ооналап демдегеп болур. Ол хүн нормалын 140—170 хуу чедир кууседип турар. Эрткен он хонуктун социалисттик та-рыжынын түнелдине Ооржак Эзир-оол совхозта суген ке-жип турар бүтү трактористерин алган, бирги черегини ша-налган алган. Ол ышкаш сараат салгычын Сергей Ооржак оорунун магалин чаалап алган. Бо ийи алышкыны ажил-дыг канжыг-даа участоунга бажыталаарга ылап-ла шыгарап үнөр, ажил-ин дөңдө кызымак улус чүве. Суген белетке-зинге киргиптер база-да эскелерге төлөтүгү үлөгерин көргү-зүп турар.

Эрткен он хонуктун түнелдине бистин завенга совхозка чарыштын тилекчилер болуп үгөн, дирекциянын, партком-ун болгаш профсоюзунин ажилчын комитетинин шилчир кымырлыг база акша магналын алган.

Завенонг келжигүнери бердинген планын чүгө кууседир эвес, харин ажил кууседир сорулган салган. Ынтанган ки-жиги бүтүзү бажыталап черлеринде кызымак ажиллап турар.

НИИТИНИҢ МАЛЫНГА ЧЕТЧИР ЧЕМНИ БЕЛЕТКЕП АЛЫР ДЭЭШ

«Тоора-Хем» совхоз бо чылын 4100 тонна суген, 6500 тонна силос, 200 центнер будук-бүрүгү белеткээр планын.

Совхозтун ажил-ишчилери 1151 тонна сугенин кезип сарааттаан болгаш 1692 тонна силосту салган. Он ийди 200 центнер будук-бүрүгү 254 центнер кымыр ажил куусеткен.

Эрткен чылдын бо үеи-биле алырга, 544 тонна силосту хойну белеткеп алган болза-даа, чайгаар үгөн суген кезилдеги куду дөңдө дээрин чуталаар апар. Совет Тыва салбырын Хойлуг-Масте Кол Сундуй бригаданын бригаданы 310 центнери кымыр, планын 34 хуу куусеткен. Келжиги-Чазыда Социалист Күш-ажылдын Маадыры Даржаа Эрестодун бригаданы 207 центнери, Май 1 салбырда Федор Байыр-Белектин Эргоди бригаданы 600 центнерин кылган.

Техника, кижиги жүжү четчир турда-ла шоолу суген кымыр албаан бригадалар

баа бар. Чижээ, Совет Тыва салбырын Талымда Сандак Мангырның бригаданы 1600 центнер суген белеткээр турган. 40-не центнерин кылган. Май 1 салбырын Артыда Седенбаашин бригаданы сула ажиллап турар. Бо чылын Токуда суген эки үгөн. Совхозтун суген ажилында 349 кижиги, 169 айт, суген кезер машиналыг 14 трактор, 21 айт машиналары, 29 айт дырбаажы, 3 трактор дырбаажы ажиллап турар. Ынтанган совхоз суген белеткээр планын августта бүтүрү кууседирин арга бар. Кол чүве ажилды шын организастаары чутула.

Суген ажилында чүгө совхоз ажил-чыныры эвес, а район организастаары совхозка 500 ажит тонна сугенин белет-кээр дээш шиф ажилында киргип турар. Моон алган көөргө, бистин «Тоора-Хем» совхоз бо чылын мал чөмни бүтүрү чартык үүжө-курлааырын кымыр белеткен ап болурунун аргалары бар.

М. ЭРГЕП.

Чарыш улам калбарган

Чөөн-Хемчик районун «Искра» колхозунун сугенин бригадалары малга четчир

чөм-суурну белеткээр дээш социалисттик чарышты калбарган. Кара-Сал Маадыр-оолдун уурдуганы комсомолчу-амяк-тарын сугенинчир бригаданы чарыштын бирги черин эзеп. 1500 центнер суген белеткээр планын августтун бирги чар-

гында куусеткен, ооналга-дан ажил сарааттарын салып кирешкен.

Өрөгөнчилер эвенонг 15 тонна будук-бүрү белеткээр планын 2 каттап ажалып, 30 тонна чедир берген.

Н. МААДЫ.

Беш хонук түннели

Улуг-Хем районда «Улуг-Хем» совхозтун партия болгаш ажилчын комитеттери сугенин бригадаларын аразында калбарган социалисттик чарыш-тын түннелин Тылаа Улусчу революциянын 50 чыл болган оюн таварыштар августтун 13-те үндүргөн. Совхозтун мал чөмнини белеткелдине 5 механизастаттыган бригада, хо-лушак 10 эвенга ажиллап турар. Олар ниитизи-биле 2 мун ажит та чангыс чылдыг тары-мал болган чайгаар үгөн суген шөдүнү сугенин кескен, 564 тонна сугенин сарааттаан. Мал чөмнини белеткелдине бирги терия Бок-Чыраа сал-бырын № 3 бригаданы а-

ган. Ол бригада 358 тонна сугенин сарааттап алган болгаш сарааттарын хой кезин ка-жаалаан. Сөөлүгү беш хонукта 90 га черин сугенин кестир-ген, 180 тонна сугенин бөлүп сарааттаан. Ол бригаданы тил-лекчи деп санап, бригадалар аразында шилчир чотурп Кы-зыл тукут тымыскаан. Сөөлүгү беш хонукта эки ажилдааны-биле Хайыракан салбырын № 5 бригада чарыштын ийги черин алган.

Хол калымы-биле суген кезип турар эвенонглар Бок-Чыраа салбырын Донгак Бирлией турдун эвенонг тилекчи деп демдегелди.

О. ТАВАА.

ХОВУ АЖЫЛДАРЫНЫҢ ХҮН ДЕМДЕГЛЕЛИ

Тараа ажаап алышымынча чедир санныг хонуктар арт-кан. Ам бүгү районнарнын колхозтаринда болгаш совхозта-рымда суген кезилдези массалык-биле калбарган. Таңдын ажил-агыйларынын хой нуруузу силос салгышынын хай-нышынын агаар.

Бөгүгү мадаа-биле алырга, республикада 75 муң га чер-ниң сугенин кескен. 39 муң тонна сугенин сарааттаан. Ол дээрке планын 30.6 хуузу болур. 887 тонна сенажы бол-гаш 10 муң тонна ажит силосту салган. Сөөлүгү чеди хонук-та ажил-агыйларга 11.5 муң тонна сугенин сарааттаан, ол болза эрткен чылдын ол үзүнден бир муң ажит тонна хой. Ынтанган-даа республикада мал чөмниниң белеткелдини темпизин көчүгү куду. Районнарнын хой нуруузу эрткен чеди

хонукта көргүзүлгөри эрткен чылдын агаар кудуланган. Ни-итиниң мал ажилын бедир шылларын чөм-биле хандырар та-лаада, ажит үеде хүнде белеткеп турар 1.6 муң тонна си-генинчир орунга, хүн бүрүндө-ле 3 муң тоннада эзеш эвес сугенин бөлүп сарааттаан турар умурлуг.

Чарыштын бирги черинде мурнуку хөвээр Таңды район чоруп турар. Ында 7800 тонна суген белеткелтинген. 7000 тонна силосту база 315 тонна сенажы салган. Ийги черде—Тес-Хемниң ажил-агыйлары, ында сугенин 38 хуузу белет-тинген, үшү черде—Наа-Хем, ында 35 хуу.

Суген белеткелдинге ажилды эки организастаарынын үе-гөр-чигези Наа-Хем районда «Тийелге» колхозтун комму-нист Александр Цестовича уурдунган механизастаттыган бри-гадазы көргүзүп турар. Ында хергелеттер сугенин 79 хуузу белеткелтинген. Ол бригада 60 тонна сенажы болгаш 800 тонна силосту база салган. Ынтанган-даа ол мурнакчы ажил-агыйнын дуржулгалын районун өскө ажил-агыйла-рында илгертерпейн турары хараданчыг. Үш ажил-агыйлар сугенин 20 хууунда эзешин белеткеп алган, а «Итиль» 30 чылы» колхоз дөңүл-ле 190 тонна суген белеткеп, планын 10 хууга чаа чедирген.

Бии-Хем районунун сугенинчир сөөлүгү чеди хонукта ба-гай эвес ажилдааннар. Ол үеиң дургузунда агаар 2100 тон-на сугенин сарааттаан, ол болза Бай-Тайга, Барыын-Хемчик, Вөр, Тес-Хем, Эрин районнарнын болгаш Кызыл хоорсо-диниң ажил-агыйларынын ол үеде белеткелти сугенин каттай алганында хой-дур.

Сөөлүгү үеде, ылаңгыя эркинчилер көчүгү ошуну ажиллап турар. Олар чеди хонун иштинде чүгө 170 тонна суген бе-леткелти.

Малга чөм белеткелдиниң эң-не харысалгалыг үеи—чайнык сөөлүгү агаар адалталып турар. Ындыг турбуну дыка хой районнарда мал чөмниниң белеткелдиниң темпизиниң кез-каа дүвүрүзүнн болурун турар.

Нызыл хоорсоветтин, Бай-Тайга болгаш Вөр районнарнын ажил-агыйларында мал чөмниниң белеткелди мурнуку хөвээр ошуну чотур турар. Бай-Тайгада «Кара-Хөл» колхоз суген белеткелдиниң планын 4.5 хуу, Улуг-Хемде «Найрал» сөө-хоз — 7.9 хуу кууседип, эң-не адал черде чотур турар.

Партия районнарны, райкүсмоннар, кездэ ажил-агый эр-гелелдери хөмүдүп турар ажил-агыйларга байдалды тодара-лыг көргөш, суген кезилдезинге ажилды бөлүр-чотуру-биле организастаар, четкестерин парткомнарга, уурдугучуларга, тускай эртемнигерге шыңгызы-биле айтыр херек.

БЕДИК ДҮЖҮТ

Ставропольеин таравы-лары куртууге тараа садары-доош турар. Оң сөө хову районнарнын болгаш Дег-Караево-Черкес сийи мң ажил-агыйлары агаар ажиллап турган. Мурнузда кы-ла комбайн башкылар турган болду, олар шүгү тараа шө-лүчө үгөн турган. Оларнын аразында 10—10 пексонерлер баа бар. Тараа ажаап алышымынча ошунука-биле он беш хонук ургутчулар чотур дээр-ле, П. И. Лопатин, П. В. Трунов, А. С. Су-доя ышкаш 10—12 муң бол-ган оон-даа хой центнер та-раа бастырган комбайн ма-стерлериниң ачы-хажыаа-зы-дыр.

Автомобилистер база-да ды-ка эки ажиллап. Олар та-рааны дун-хун чок сөөртүп турган. Эң ылаңгыя районнуң «Сельхозтехника» авто-транспорт эргелетиниң чоту-ларын болгаш Караево-Черкес автономнуг областин тээлөөччилери шыгараан.

Районнуң ажил-агыйлары чуртка ам-даа 2000 тонна та-рааны берип болурун саап көргөн бис. Моон ап көөргө, олар чүгө паллад ажит сат-кан тараа дөң 4000.000 ли-ре рубльди ап болур. Олар хөргөлини бүдүргө баалаар-ыл бажылаарында, колдуун-ла-ла ниитиниң мал ажилын хөргөдүргө ажиллаар деп көрүп турар.

К. МИЩЕНКО.
(СЭТА-ның көрр.).
СТАВРОПОЛЬ.

МАЛ ЧӨМИНИҢ БЕЛЕТКЕЛИНГЕ МУРНАКЧЫЛАР ШАҢНАА АЛЫР

Колхоз болгаш совхозтарын шынааларында, мал чөм культу-ларынын шөдүрүндө изг-түлүк үе. Тараажылар бедик шынарлыг мал чөмни хойну-ле бүдүрүп дээш чарыш турар.

Ынтанган РСФСР-нин Министрлер Чөвүлели болгаш ВЦИКП ын-дыг чарышка эң эки көргүзүлгөри чедип алган автономнуг республи-каларга, крайларга, областтарга болгаш автономнуг областтарга тыпсыр шилчир 11 Кызыл тукуттары, оон-биле кады тус-тузунда 10 муң рубль бирги шаңнааларны доктааткан. Чарыштын ийги черин алган он бир киржикчилерин кайзы-даа 5 муң рубльди алар.

Ол ышкаш областа, крайга болгаш автономнуг республикага бир-ги черин алган районнар база шаңнаалар алыр.

(СЭТА).

Бии-хемчилер темпизин шапкычтнан

Туран. (Телефон-биле). Ниитиниң малынча чөм белеткелди районун ажил-агыйларында сөөлүгү үеде дүргө темп-биле чотур турар. Район ниитизи-биле 8 муң га хире черин сугенин кескен. Кезилде биле бодурушкунуң аразын уламдыктырай турар. 6 муң ажит та чөмни сугенин бел-дүргөш, он 3 муң тонна ажит сугенин сарааттаан. Ол дээр-ге планын 32 хуузуун куусеттинген ол.

Оон амында 127.5 тонна будук-бүрүгү, 34 тонна сенажы, 1.200 тонна силосту белеткелди.

(Бистин көрр.).

Бедик шаңнаал-биле, эргим авалар!

„МААДЫР ИЕ“ ДЕП ХҮНДҮЛҮГ АТТЫ ТЫВЫСКАН

ССРЭ-нин дээди совединиң президиуму 1971 чылдын август 16-да чарыш-биле он болгаш оон-даа хой уругларын төрөөн болгаш кижизиткен дыка хой белетке «МААДЫР ИЕ» ДЕП ХҮНДҮЛҮГ АТТЫ ТЫВЫСЫШААН. «МААДЫР ИЕ» ОРДЕН БОЛГАШ ССРЭ-НИН ДЭЭДИ СОВЕДИНИНГ ПРЕЗИДИУМУН БИЖИКТЕРИ-БИЛЕ ШАҢНАА ООҢ ИШТИНДЕ ТЫВА АССР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ:

1. Татьяна Васильевна Ильина—бажын эзеп, Кызыл хоорай.
2. Монгуш Даш-ооловна Наң-оол—бажын эзеп, Чөөн-Хемчик районнуң дөңдөлүк суур.
3. Далчыг Кыдын-ооловна Куулар—бажын эзеп, Ва-рыын-Хемчик районнуң Шенжер суур.
4. Барымаа Араткаевна Монгуш—Таңды районун «Тийелге» совхозунун ажилчын.
5. Болуп Анай-ооловна Монгуш—ажылчын, Барыын-Хем-чик район.
6. Садыг Будукайовна Монгуш—бажын эзеп, Бии-Хем районун Эрбек суур.
7. Санчат Пичи-ооловна Оюн—Таңды районун «Револу-циянын чалынык» колхозтун колхозчуу.
8. Бек Очурова Сат—ажылчын, Вөр район.

Дуржулга станциянын ажил-ишчилери ниитиниң ма-лынга четчир санныг чөм-суурну белеткен алыр дээш куже-нишкенин ажиллап турар. Республиканың ажил-агыйла-рында мал чөмни белеткээр талаа-биле бирги черде чотун-на дуржулга станцияны чотур турар.

Ында № 1 бригаданың механизаторлары холуй тараан та-дымаал-тооовиту болгаш суланы нестирип, синастааш, ам ба-

за-ла холуй тараан чочак-тарааны болгаш суланы нестирип турар. Механизаторлар Салчан Анай-оол, Оюн Доржу олар хүн нормалын доктаамал ажитып, социалисттик чарыштын мурнуку дуржулга чотур турар.

ЧУРУНГА: № 1 бригаданың механизаторлары сула, чочак-тарааны нестирип турарынын ниити хөвөри.

А. АИРНИҢ ФОТОЗУ.

ОРГАНИЗАКЧЫ, САГЫШ ЧОВАНГЫР ЭШ

ДЕПУТАТ СОҢГУКЧУЛАРЫНДА

ШАЛЫЧЫ КУШ-АЖЫЛДЫ—БЕШ ЧЫЛГА БАРААЛГАДЫЫЛ

ДЕЛЕГЕЙ *об Кутнереде*

3-кү арын ● 1971 ч. август 19

Барыин-Хемчик районунун культура амьдыралындан

КӨРҮЛДЕЛЕР КАНДЫГ ЭРТКЕНИЛ?

Амгы үеде культура албан черлеринин көрүлдеме болгон бот-тыныгы уран чүүл кол-лективтеринин көрүлде-кон-куртуз республикада чоруп турар. Биштин Барыин-Хемчик районда ол ажал база калбар-ган. Районда 4 культура ба-жыны, 6 клуб, 4 автоклуб, 12 библиотека, 2 улусчу театр, 11 турум кино, 3 музыка шко-лазы (Эрги-Бардыкта салбы-ры-беле) болгон 84 агитвар-тира ажалдап турар.

Ленинги юбилейин чы-нда чедип азынган эки чүүлдерин быжылап турган, районун культура албан чер-лери ажалын ээен экижит-ке. Чонун культураут дып-тангылаан организастар та-лазы-беле хемчеглерин алы-шап, нитилел-политиктиг, экономиктиг, көдө ажал-агый, бойдус эртемнин, хоойлу-дур-м болгон эске-даа адырлар талазы-беле лекцияларын чер-лерде-даа, райондан үнүш-күн эзуаар-даа организастап турар.

Дайынны болгон күш-ажалдык хоочун кижилери, бузуругени мурдакчылар-беле ужуражышкылар бо-луп турар. Тематиктиг айты-рылар болгон харылар ке-жээлери, нитерналдык пайырал кежээлери болуулаа. Партиянын XXIV съездинин будуулаа СЭКП райкомуну буюр кежигуни болгон рай-онуну удуругу ажалдыкчы-лары-беле ажалчы чоннарын ужуражышкыларын чорут-кулаан солун болгон.

Клуб бузууге клуб ху-нерин донатакылаан, ол бо-ла среда, суббота, воскресенье хуниери болуп. Ол хуниере хаммаарышкан планарын ажалдап кылгылааш, көсүк черлерге аскылаан. Ынча-ган эки ажалдап турар кул-тура албан черлери эскелерге үлөгөр болуп турарлар. Чи-жээ, «Большевик» колхозта, «Барлык» совхозта Аксы-Барык салбырында, «Шек-пээр» совхозта болгон чамык эске-даа черлерде культу-ра албан черлерин ажалы көс-күзү-беле экижээ. Оларда клубтар, библиотекалар ажал-дыкчыларын инициатива-лы, чаа аргалар тывар-лаан чүтүктүр, партия ор-ганизацаларын оларга уду-ругулаа иле болуп турары-черде өөрүчү. Ылангыя «Большевик» колхозта нити-ырын, танцынын, хөгжүмүн, шипини болгон уран номчу-лаа ажалдык донатакы ажалдап турар. Культура ал-бан черлеринин ажалын В. Иргит, А. Отууга, К. Чаш-оол болгон эске-даа илекей-ле кижилер боттарынын мо-гаг чон ажалы-беле, органи-акты мержеили-беле башка-рыч турарлар.

Чазан сибилер уран чүүл-дү хөгжүр талазы-беле чам-дык ажалдар кылдыган. Чи-жээ, ылдыг уран чүүлүн, ше-вер даярылы, аргырынын ба-за школачылар чогадыла-

зынын делгелдерин районга кылгылаан. Ындыг делгел-лерге 655 киж 1329 ажал-дарын кириген. «Большевик» колхозтун болгон «Шекпээр» совхозтун чазаны сибилер-лөр мастерлери, Кызыл-Ма-жалык болгон Ак-Довурак школарынын коллективтери эки түндүктүр болгон Шекпээрде Эртине-Очур, Бар-дыкта Хомушка Биче-оол олар каш-каш иккиди, бызаанчыны, чадаланы, демир хомусту та-лаан, кылган болгон олар-беле канчаар ойнаарыга чонну өөредип турарлар.

Бот-тыныгы уран чүүл коллективтеринин көрүлде-конкуртуз ийи ээлтеге чо-руткан. Ол бирини колхоз-тар, совхозтарга, үлөтүр бу-дургаларына, туулдарга болуулаа. Алаа 71 кол-лективтин 1187 кижини ки-ришкен. Эрги-Бардык, Аксы-Бардык, Биче-Тей суурларга көрүлдеини бирини ээлтээ бе-дик денелге эрткинел.

Оң ийги ээлтээ район те-вүнте болгон. 200 ажал бот-тыныгы артисттерин 9 кол-лектив анда киришкен. Олар-кын кууселдеринге бүгү жарыны көргүзүлгү бар болуулаа. Ынчанган бирги черин анда «Барлык» совхоз-тун Хонделен салбырынын (ууруткучулары Э. Монгуш, Б. Монгуш), ийигини — «Боль-шевик» колхозтун бот-тыны-

гыр артистери ээлтээр, а ушкү черде — «Дон-Терезин» совхозтун бот-тыныгы артистери болгон.

Н. Монгуш, М. Саа, Т. Кү-жүт, Н. Монгуш, К. Монгуш ырай бээр, В. Иргит, А. Хомушка, А. Шаа, Г. Ар-шанова тандылап, М. Ооржак, Т. Кара-Сал хомейлеп, К. Буулар, Б. Хомушка олар тыва хөгжүм хереселдеринге ойнай бээр, чон магадаар, оларын улуг үнелде-беле ху-лаап ап турар. Эрги-Бардык-тын, Шекпээрин, Кызыл-Ма-жалыктын, Ак-Довурактын шипи коллективтери бот-тыныгы бир-бир шипини белеткен бо-гон олар ам көрүктүдери мурнуга чедипкиниг ой-нал чоруп турарлар.

Районун ыраажылар кон-куртузунга 18 киж, а сы-гытчыларына — 20 ажал киж киришкен. Ылангыя сы-гытчылар конкуртузун оналдап айтыры чууга: ажал сыгыт-чылар, каргыраажылар, хом-ейжилер киришкен. «Дон-Терезин» совхозтун хомейжиле-ри ойнаарынын массалык-беле болгон эки кууселдики шынарлы-беле илереп, бирги черин ээлтээр.

Хар-панын улаады берген кижилерин сыгытка, каргы-раага, хомейге аныктарны өөредип турары эки чакыл болуп турар, ынчанган куусе-дикти мержеилин бот-тыны-гына салгытчылар бар болуп

дээрэни ол чуугаап турар. Чижээ, беш харыг Т. Кара-Сал, школачылар А. Ооржак биче Ч. Ооржак олар сыгытты эки кууселди турганар.

Библиотекалар база тус-ту-зунда планын ажалдап ту-рар. Культура албан черле-ринин бот-тыныгы-конкуртуз-беле холбоштыр чүгө бот-ты-ныгы уран чүүл талаанын көл сагыш салган, эскелерин көл сагыш салган баар чүүл-дөр бар, ону болуулаа олар чуугаа. Харын он ужурун библиотекалар ажалын манса чуугаалаккан турарын бот-Оларын номчуучуларын саны өскөн, каасталаан эки-жээ, тайдыр-библиогра-фия талазы-беле ажалы эки-жээ болза-даа библиотекалар ажалын культура албан чер-лери ам-аа чептес сагыш са-лып турар. Ылангыя библио-текеларын, клубтарын кыш-ка уду септелген, отуулар чүүл дон чертегит айтыр-ларже кошак кичээгит салып келген, бот айтырыгын че-дипкиниг шиптирлээринче күштү өөлдөдөр ужураут бис.

Ынчанган партиянын XXIV съездинин культура албан черлеринин мурнуга салган оргулаарын ажалдап бот-тангылар дон хомейжилер бо-луп турган, барыин-хемчик-лөр бот талазы-беле улуг че-дипкиниг чедип шыдаар-лар.

С. ОРУС-ООЛ, СЭКП райкомуну секретары.

Уран чүүлге хандыкшыдыг бот-тыныгы артистер культура амьдыралына салгышкыны кирип турар. Тес-Хем районда ындыларнын саны ээлтээ. Оларнын ийизин бот чуркута көргүскөн... Агиткульт-бригада сизинге ээнолар кезип чораш, районун эң не ыраккы чурт-качылыг сууру Деснеге чед берген. Көрүкчүлөр хемис ыкшаш ногоан шыкка олурупкан. Хөгжүм димиреп, ыры-шоор ырак делгемнерже үжүшүлкан... А бот «Чалыг назыктыгын» кууселдеде ЮРИЙ ДЕ-МЕК биле ВЕНЕРМА КОДАНМАИ.

Фотогу ДЕМБРЕЛЬДИН.

Москвачыларнын аалчылары болгон

РСФСР-нин Чыбыдышкын министрствозуну туризм черлеринин мурнуга салган оргулаарын ажалдап бот-тангылар дон хомейжилер бо-луп турган, барыин-хемчик-лөр бот талазы-беле улуг че-дипкиниг чедип шыдаар-лар.

Калбан даям Төрзэн чур-

тувустун найысылалы бичи аалчыларын чылы-беле ут-кази. Киж сонугаа көрүп мага хамас черлерин — найысылалда найызын ол дээр. Кызыл шөлге, Кремльге уу-лар чоругулаан. Найысылал-дын ленинчи черлери-беле а-буустуг экирсилярны эр-тирген. ССРЭ-нин Улус ажал-агыйнын чедипкиниг найысылал-дын аалчы буруз улуг сонугаа-биле көрүп турар болгай. Ты-ваанын шолочыларын ук де-гелгенин ээлтээ хей павилон-нарын магадап көргөнөр.

Третьяков галереясына, төөгүнүн база политехниктиг

музейлерге, театрларга чо-рааннар. Найысылалдын са-тарынга, партияныг дышта-нып, солун чүүлдерин көргү-лөш.

Москванын пионерлери-беле ужуражыганы Тываанын шол-очылары канча-даа утпас. Найыралчы хөглөшкенин хей удаа эрттирген. Олар бот-агыйнын чедипкиниг найысылал-дын аалчы буруз улуг сонугаа-биле көрүп турар болгай. Ты-ваанын шолочыларын ук де-гелгенин ээлтээ хей павилон-нарын магадап көргөнөр.

Третьяков галереясына, төөгүнүн база политехниктиг

В. БРАЙНОВСКАЯ.

ХИМИКТЕР—ЧОНГА

Чон Сибиринин улуг химиянын кол будурулгези — Аларскинин химия комбинаты кол продукцияны будуруп үндүрерин улам көбүдөтүшпөй, культура-амьдыралда херектиг кылгылаан будурун база калбартып турар. Ынчанган мыда уауу хереселди бараанарын а-вооду тургускан болгон улам калбартып турар. Ол амыда-ралга чууга химиянын 100 ажал хонр чүүлдерин будуруп үндүрүп турар. Олар дээр, хон чур чоромоктор, саа аргылаар шоттар, пластини, политехника ажал-савалар-дыр. Ол ажал сонугаа чадовоттарга ук завод мине-ралдык химияныг чедипкиниг, суурлаа шалгыларын, а автомобильстерге — торкоз суук чүүлүн, автосалын та-лып турар.

(СЭТА-нын көрү).

АНГУСТ 19-ТА МОСКВАДА
17.10—«Она чууга херек-тиг истектин». Документал-дыг телефильмин үндүрүлгө-зи. Бирини кезе. 18.30—«Сте-панов» заводтун чон хонр «Шенелде». 18.50—«СЭТА» ме-диалар. 19.00—«Директ суне-мис». Ура-чечен филм. Бир-ги серия. 20.15—«Кежонко ажалдар». В. Людиковтун удуругулаа-беле Бүгү-өн-дөдүн радио болгон телеви-девенсини оркестрини эс-тред-копирти.

КЫЗЫЛДАН
21.00—Телемекелер (тыва)

Кундада 5—10 метр чедер. Агарын температурасы дагы-лай районга 20—25, эске-леринге 25—30 градус чедер нанир. Кызылга баа-ла ажалып, бүтөн каан турар хун болуп, чалык черлерге кезе чам-чаастар. Барыин улаанын-ныг хатгы дүрөн се-

Редаторуну ораакчыма Б. П. КАРАШПАИ.

КИНО

АНГУСТ 19-ТА
«НАЙЫРАЛ»: Киночыны 9.30, «Мээ сөөлү тангем» 11.55, 13.00, 15.05, 17.10, 19.15, 21.20 шактарда.
«БАА-ХЕМ»: «Спорт, спорт, спорт» 15.00, 16.45, «Пар турлаа» 18.30, 20.25 шактарда.
«ПИОНЕР»: «Уулу чыда арзыла» 9.30, 11.20, «Азы-ранчы» 13.10, 15.00, 17.00, 19.00, 20.50 шактарда.
«ВОСТОК»: «Влун чон гаризон» 15.00, 17.00, 19.00, «Азам ашкы барган» 17.00, 21.00 шактарда.
ЧАПЫ КИНОТЕАТРА: «Мээ чед огул» 17.00, 19.00, 21.00 шактарда.

СЭКП-нин Эрдип райком болгон ажалдык чоннар депу-таттарынын район Советини куусекти комитети райкуус-комун даргаы С. С. Садиппи огуу Семел САДПИНИ элекке мочон-беле холбоштыр оң ада-незинге база те-реддерин хан найыдалын илгерилеп тур.

Л. КАБАНОВА.

ТҮҮНӨЛГӨ ЭКИ БЕЛЕТКЕНИР

Барыин-Хемчик районга бот-тыныгы уран чүүл кол-лективтеринин конкуртузун бирги болгон ийги ээлтээр канчаар эртемниг райкууском-нун культура кидин чууга-лажын көргөш, он чууга туу-неди болза, клубтар ажал-дын хемчээлини калбарга-ны болгон кууседикчи мер-жеилге хаммаарышкан чүүлдер-ини ийдегит денелгенин бе-дээн болуп деп делгелдээ. Оң-беле кады клубтар пар-тия организасталарын кижизидилге ажалын талазы-беле дайныр өөз болуп шы-даа.

Культура албан черлери бот-тарынын бүгү ажалы-беле ку-руне планарын чедипкиниг кууседиринче идиги берге-лөөн, чонун коммунист кижизидилгенин, патриотчу болгон күш-ажалчы кижизидилгенин херезинге ролян улам бедеткен.

Бот-тыныгы артистерин

көрүлдеинин бирги ээлтээр-ге 1187 киж киришкен. Олар-нын аразындан 21 коллектив болгон 213 киж шаңаларын алган. Көрүлдеини үеинде клубтарын материалды баа-лаан быжылап талазы-беле чамдык ажалдар кылдыган, кижээ, артистерге хонр, му-зыка хереселдери ээлтээ хей немешкен. «Барлык» совхозтун Хонделен салбырынын бот-тыныгы уран чүүл кижикчи-лери 40 костюмун, Биче-Тей-нин — 10-ну чаа даяргалап алган, «Большевик» колхоз-ту артистеринде бо талазы-беле байдал баа эки.

Көрүлдеини ийги ээлтээр-ге киришкен 200 ажал кижикти 9 коллективтин иштинде 3 коллектив, 39 киж шаңалды алгылаан.

Тыга Улусчу революция-нын 50 чыл өн-беле холбош-тыр районуну библиотекала-рынга, клубтарына тематик-

тиг кежээлери, лекциялар, бе-седалар планар эзуугаар бо-лугаан болгон ол ажалды моон сонгаар кошкатпас дээш хемчеглерин ап турар.

Культура бажымын ча-нында агиткультбригада район-ун ажал-агыйларына барып, сизген кезип турарларга, фер-малар ажалчыларына кал-бад программага концерттер көргүзүп организастап чоруп турар.

Ынчанган культура албан черлеринин көрүлдеинин бо-лгон бот-тыныгы уран чүүл коллективтеринин конкур-күлдеинин октябрда Кызыл хоорайга болуп түнөк көрүл-десине белеткеди эки чору-луп турган, улам чаа чедип-киниглер болуп дээш бүгү күжүвүстү салып ажалдап ту-рар бис.

А. КОНГАР, райкуускомуну культура милдизини эргелекчи.

ПОЧТАЧЫЛАР

«Почтачы чоруп орда, бо-ла уткуа чепе бээр мөө...» деп ырдажып турарымыз алаа ээес-ле болгай. Киж бодаарга, ажалы-беле домей ажал-ла-дыр. Ынчаа-даа почта даяжыры эске ажал-дардан бир ойнай. Чун дээр оң ээинге барба-дында бот-тыныгы бот-туз бууунарында болуп турар бо-луушкыларын чырыткан со-луувар, жууулар, амыда-ралдык делгем орууну эгел-дизне келген киж дон чалын оолдун, оран-делгелдин часы-тып оран чепе ыкшаш, ча-лы, чараш уругта бир-ле ду-лаар ыкшашкын илередип бижон чагаан дон өөрүшкү-нүн, аас-кежиктиг калдыг ме-дээн чок дээр! Ол-ла бүгү күш кижилерге болуп ажал-ны-чи почтачы таралып, оларга өөрүшкүнү экеп турар. Ын-дыг кижилерин чон калжа-даа хундук-беле уткуш алыр.

Сурагыл ырда ады кырген бистин Чон-Хемчик районда Хонделег суурун турта-чаларын ажалдаа калдыг ажалдык, калдыг тусай эр-темниг кижилерин чок дээр! Оларын иштинде кара бер-биз чүктөө, дорен хар ажал дүшкү чоруп, чондаа мага-доттуп, ары-сылыг кылдар кеттиген херезин кижини суурун куумчуларга хун-күн-ле өөр бис. Ол дээр суурун почтачымыз Алай Шыраповна Ондар-дыр. Киж буруз будурун сепкиле-ге таарып ажалдык болгай. Алай Шыраповна почтачы болуп ажалдарын мур-кула Хонделеге келерин, үчүктөгөн, библиотекалар, хундуктун ажалдык багы диртеп, харын шаңал-ма-тал ап, чалыс чер турту-ларын хундуктун чалал ап турган. «Дилзини ты-лаар дээр болгай. Бо ажал-дыр. Алай Шыраповнанын эстеклине эки-ле таарыла-ны база чаданас. Ам ол поч-тачы болуп ажалдаа-ла он чыл ажалы турар. Бо ажалда мертеиндегит кижилерин биро-он болуп, ажалдаа кыз-маан көртүскөн.

Кижини күш-ажалдык чон үлөшөп, тедеп, чедипин чу-лаажаы бээр. Алай Шыра-повнаны чон кылмакы кун-ажалды дон хундук-ло, бүтүр, кездө Советтик бо-лгон район Советтин депу-татамы улаа-дара сонуп кел-гөнөр. Оң-беле херезелтир мактал, хундук-ла бизик-тер-беле болгон Чада-нанын харылааа конторазы өрткити бараанар-беле ү-гүлчү шаңал келген.

Алай Шыраповна чүгө ажалдыг ээес, а хой-иенти-

ТӨРЭЭН ЧУРТТУН ДЕЛГЕМНЕРИНДЕ

тас саважын сөөртүп чедир-ген. Ол пландан дыма ажалып турар.

★ ДУШАНБЕ. Нуйбашев аттыг колхозта Назар Сафа-ровтун бригадасы гектар са-мындан на 330 центнер но-гаан массаны силоска ажал-алган. Ол — ийги дунут-тур: тараазын ажал алкан шөлге дораан-на кукурузаны джура-беле холуштур тараан турган.

★ ОРДЖОНИКИДЗЕ. Соң-гу Осетиянын дагылы болгон даг эдз черлерде ажал-агый-ларын механизаторлары комбайнарын кукуруза шөл-

★ Таджикистанын Соңгу деринче үндүрүп эгелзэн. Мал чеминге аныгалаар куку-рузанын массалыг ажал алышкыны эгелзэн.

Хэл каан массаны ком-байндан шууг-ла алгаш, тран-тор тергези-беле мал ферма-ларына чедиргеш, силос ор-гарларына уруп турар. Нак-дашкын болза-даа, дыма хей ажал-агыйлар гектардан-на 200—250 центнер ногаан массаны ап турар. (СЭТА).

Кызыгааржыларнын албаны

Бражы Чон чүктүг Кызыл тукуг кызыгаар окугуну дайынчылары Төрзэн чурутту кызыгаарларын марак огу нег намгалап турар. Олар боттарынын дайынчы мержеилин үргүлчү күшталдырп турарлар.

ЧУРУНТА: кызыгааржылар дайынчы өөредилге үезинде. Г. ХРЕНОВТУЧ фотогу. (СЭТА-нын фотохроникасы).

РЕДАКЦИЈАНЫН АДРЕСИ: Кызыл, Шетинкив-Кравченко куумчузу, бажы №3, ТЕЛЕФОНАРЫ. Редаторуну 24-63, редакторун ораакчыларынын болгон пропаганда кидизинин 35-24, чарысалагы секретарынын 23-35, партияныг амырал кидизинин 37-13, культура кидизинин 23-54, көдө ажал-агый кидизинин 21-47, үлөтүр кидизинин 22-64, чаа база совет тургузу кидизинин 41-27, информация кидизинин 20-60, бухгалтерия-нын 31-75, корректорларын 27-41. Солун келбей барганга 32-75 телефонча долгаар.

Кино экраннарынга

Августа болуп кинолар

Тыванын киноэкраннарынга чаа уран-чечен «Чермен» деп кинофильм удаа-сы унуу эгелдөр. 18 вектиг төңүзү, 19 векти эгелде Кавказта даг чурттуг адым удустарын аар-берге амыдыралын, бот-тарынын дарлакчыларында уду мыктыг чааже чонун баштаан оетини улушту ал-дарыг огу эрес-дидим Черменин дута-бында бо кино төөгүп бээр.

Совет эрге-чагырганы Кавказта тур-гузганы дээш, чидиг демеселе боттары-нын амы-тынын харам чокка бергелен Коммунист партиянын шычы оолдары чектирге сурагыл казах режиссер Ша-кен Айманов бодунун сөөлү ажалын тур-раскааткан. Кинонун ады «Атаманын ол-гени». Революцияныг чалымыг чыда-рында херек кырында бооп турган болуу-шкуну бо кинофильме чуруп көргүстү-ген. Бол маадыр Чалдаровтун, ролян ар-тист А. Айманов бедик мержеилиг ойнал куусеткен.

Самед Вургунун «Комсомолец шуул-гел» деп чонгаан фильм үндөлтүшкүн тур-густунин «Мээ чед оолдарым» деп кино-фильм Кызылдын экраннарында унуу эгел-зэн. Сценарийин автору Ю. Самедов, тургускан режиссеру Т. Тагизде. Азе-рбайжанын бирги комсомолчуларынын аны дайынчылары уду демесиле, Азе-

байджан суурга Совет чакыгы тургуска-нын бо кинофильм тоолук турар. Бахтар баштаан эрес-дидим чед комсомолчу оол-дарын омур-хемир бо кинода чуруп көргүстүнгөн.

Латыш кинематографистинин «Дангы-манын албаты» деп кинофильм спорт-беле доннашкан, салым-чолун оон-беле холбоан эрес, калыпайг кижилерин, олар-нын алдар-адынын зугайында көргүзөр. Бол маадыр Маргарет Гюббин ролян спорт мастеринге кандидат, 1500 метр чеге ча-лар чарышка Латыянын чемпиону Юрис Густыныш ойнал турар.

«Шинтирлиг эргилде» деп уран-чечен кинофильм бегүгү шахтерларга тураскаат-тылган. Киветин А. Довженко аттыг кино-студия бо кинону будуруп үндүргөн.

Уругларын болгон аныктарын кино-чуруктарып бугуер М. Горький аттыг топ киностудиянын кылын үндүргени ийи ки-но база августа унер. Вирзэн «Демир экинчи чамыды» Ю. Тюминин «Хуулаа-зын киж хоорайга басын орган» деп тоо-жуулаа үндөлтүшкүн тургустунган. Ийги филм «Канчал эр аларылы», ийи кезек новеллардан тургустунган. Калы-ан-даа боттарынын мурнуга чажыт бо-лган солун чүүлдерин даястейин ажалык уругларын дутайлыг чулал турар.

Л. КАБАНОВА.

Солун неделяда 6 катап үнөр

ТЫВА АССР-нин Министрлер Чөвүдизинин чанында Тыванын ном үндүрер черини республика : типографиясы (Кызыл, Шетинкив-Кравченко куумчузу 1.). ТС-00399.